

DETTA NUMMER AV FORSKNING OM UNDERVISNING OCH LÄRANDE ägnas åt grundskola och fritidshem och här belyses individuell undervisning, individuella utvecklingsplaner och utvecklingssamtal av lärare och forskare. Det är vanligt att lärare i dag uttrycker att de i allt större utsträckning måste lägga ner tid på administrativt arbete. De ska fylla i enkäter och formulär, skriva rapporter och åtgärdsprogram, skapa dokument som handlingsplaner och kvalitetsredovisningar samt skapa matriser och bedömningsunderlag för varje ämne. De ska skriva individuella utvecklingsplaner och individuella omdömen i varje ämne, varje termin. Alla dokument ska revideras, förnyas och uppdateras varje år och i varje skola.

Det är inte alls ovanligt att lärare hävdar att de ska skriva och dokumentera så mycket att själva undervisningen och därmed elevernas kunskapsinhämtande kommer i andra hand. Det låter allvarligt. Motiveringen till all denna dokumentation är att den ska vara till hjälp och leda till högre effektivitet. Motsatsen diskuteras idag. Många menar att de intentioner som finns i läroplanen motarbetas av en mängd skrivuppdrag. Fokus blir dessutom alltmer på prov som handlar om enkla faktakunskaper i stället för djupare kunskaper och kritiskt och kreativt tänkande. Det i sin tur kan kopplas till att styrdokumentet ska vara så tydliga att elever och föräldrar kan "läsa i läroplanen och förstå vad det är man ska lära sig, förstå vad det är som förväntas av en". Ytterst handlar det om synen på kunskap. Ur professionaliseringsperspektiv är den ökande yttre kontrollen av lärarnas arbete bekymmersam. Alltmer av autonomi i yrket försvinner, vilket sannolikt bidrar till att minska dess attraktionskraft.

Joanna Giota belyser de utmaningar som skolan har med en individanpassad undervisning och individuella utvecklingsplaner. Hon anknyter till tidigare läroplaner och pekar på att allt sedan Lgr 62 har läroplanerna förespråkade individriktad undervisning. Hon visar också på hur individualiseringens syfte har förändrats över tid. Skyldigheten att upprätta en individuell utvecklingsplan (IUP) för alla grundskoleelever infördes 2006. Hon visar på att det allt sedan införandet har varit ett omdiskuterat ämne. Hon lyfter fram några av de faktorer som hindrar ett opti-

4 Utveckling genom IUP?

malt IUP-arbete samtidigt som hon menar att det krävs mer kunskap om hur skolan kan och bör förändras.

Ingela Andreasson har intresserat sig för elevdokumentationen i dagens skola. Hon belyser hur en dokumentationskultur har kommit att präglade skolan under senare år. Hon visar hur decentralisering och ändrade styrformer har riktats mot uppföljning, utvärdering, kvalitetsgranskningar och annan dokumentation. I artikeln problematiseras och diskuteras skolans roll som identitetsförmedlare i den elevdokumentation som skrivs. Utgångspunkten är att det är individuella elever som beskrivs och att denna praktik – att beskriva elever skriftligen – får konsekvenser för hur olika läsare såsom lärare och annan skolpersonal, föräldrar och inte minst eleven själv, uppfattar eleven som person.

Åsa Hirsh redovisar en del av de intervjuer hon har gjort inom ramen för sitt pågående avhandlingsarbete, där hon studerar olika aspekter av IUP som verktyg för lärande. Hon noterar att det finns mycket blandade känslor kring uppdraget och att fenomenet IUP innebär såväl möjligheter som svårigheter. Hennes ingress ger en bra bild av det hon vill förmedla i artikeln. ”Det här med dokumentation tar tid. Någon kommer kanske någon gång på att om vi lärare hade lite mer tid att lägga på att göra bättre lektioner ... så skulle barnen nå målen bättre. Å andra sidan är det ju så att alla saker man gör som innebär att man får tänka till ordentligt tillför ju en massa ... och med IUP får man verkligen tänka till”.

Lena Larsson och **Gun-Britt Levin** berättar om sina erfarenheter när de försökt omsätta läroplanens intentioner till en fungerande praktik. De visar också att det inte finns enkla lösningar på komplexa problem och anser att det är för enkelt att ta ställning för eller emot IUP med skriftliga omdömen. Den demokratiska och väl-fungerande medborgaren som lär i ett livslångt perspektiv anser de ska var överordnad. De intresserar sig för en elevroll i förändring med metaforen ”att utbilda tåg-luffare”.

Några år in på 2000-talet kom **Birgit Andersson** i kontakt med fritidspedagoger i fritidshem som försökte utforma mallar och anvisningar för bedömning av barns sociala lärande och utveckling som underlag för utvecklingssamtal i skolan. Fritidspedagogerna hade fått uppdraget av rektor men de menade att det var en näst intill omöjlig uppgift. Artikeln bygger på intervjuer inom ramen för hennes avhandlingsarbete, där det framkommer olika dilemman som kan uppstå i samband med fritidspedagogers bedömningar av barn.

Eva Lindqvist tar upp sina erfarenheter av digitala uppföljningssystem och reso-

nerar om dess möjligheter och hinder som ett digitalt stödsystem i anslutning till lärares pedagogiska planering och bedömningsarbete. På bred front introduceras nya digitala system som skall underlätta pedagogisk uppföljning i skolan. Hon menar att spänningarna mellan den digitala utopin och klassrummets verklighet är potentiellt stora. I stället för att underlätta och stödja lärares verksamhet riskerar systemet att försvåra och styra den.

Gunilla Granath menar i sin artikel att på en retorisk nivå är både utvecklings-samtal och individuella utvecklingsplaner föga problematiska. De ska vara till gagn för samarbetet mellan hem och skola, informera både föräldrar och elev om skolarbete och resultat samt ge eleven möjlighet att föra fram sina synpunkter. Det finns inte mycket att invända mot detta, men institutionella samtal verkar alltid i en specifik kontext som i sig påverkar och formar bortom policydokumentens retoriska ramar. Hur framstår då samtalen och de individuella planerna om man undersöker dem från ett elevperspektiv? Hon har i sin artikel analyserat fem utvecklings-samtal som ett pedagogiskt verktyg med kraft att forma, styra och utveckla, det vill säga att disciplinera eleverna.

REGERINGEN HAR AVISERAT en översyn av dokumentationsbehovet. Det är ingen enkel uppgift.

För trots skepsis och problem behöver lärare dokumentera och skriva för varandra, om det som sker i undervisningen och i arbetet med eleverna, och för att delta i det offentliga samtalet om undervisning och skola. För det krävs en arbetsorganisation som ger de möjligheterna. Det är angeläget att nu ta tillvara lärarnas kunskaper och erfarenheter av vad som behöver dokumenteras och hur arbetsorganisation och strukturer behöver utformas.

Stockholm oktober 2012
Solweig Eklund,
redaktör

